

Андрейченко К.М.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Лисенко А.М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

У процесі ведення обліку витрат на підприємствах України керуються значною кількістю нормативно-правових актів та внутрішніх документів, градацію яких науковці пропонують здійснювати за такими рівнями: міжнародні правові норми; державні вихідні правові норми; НП(С)БО, накази, інструкції, інші нормативні акти, що приймаються відповідними центральними органами спеціальної компетенції (МФУ, Держкомстатом і т. ін.); рекомендації з ведення обліку витрат, які розробляються та затверджуються з урахуванням особливостей ведення обліку за видами економічної діяльності; внутрішні документи з питань організації та ведення обліку (у т.ч. й у частині витрат), які розробляються на конкретному підприємстві та затверджуються власником [1, с. 238].

Цуканов О.Ю. та Гончар В.А. пропонують здійснювати класифікацію нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку витрат за наступними ознаками:

- за видами, місцем і роллю в регулюванні обліку, фінансової звітності та економічного контролю (Закони України; Укази та розпорядження Президента; Постанови та рішення КМУ; НП(С)БО 1, 7, 9, 16, 26, 30, 31, 33; МСБО 1, 2, 16, 19, 23; Кодекси України; інструкції, рекомендації, листи, роз'яснення; наказ про облікову політику підприємства та ін.);

- за рівнями (міжнародні, національні, галузеві, регіональні, внутрішньогосподарські);

- за обов'язковістю виконання (обов'язкові, не обов'язкові);

- за групами (загальні, за напрямками, за галузевою спрямованістю) [2, с. 100].

На думку Засадного Б.А., нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку загалом поєднує такі підходи:

- макроекономічний (регулювання здійснюють державні органи);

- мікроекономічний (регулювання здійснюють громадські професійні організації);

- комбінований (регулювання здійснює держава та громадські професійні організації) [2, с. 915].

При цьому науковець зазначив, що «в сучасних умовах розвитку системи бухгалтерського обліку в Україні доцільно застосовувати комбінований підхід у сфері нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку і звітності, суть якого полягає в активному залученні та врахуванні інтересів професійних організацій бухгалтерів та аудиторів під час встановлення правил ведення бухгалтерського обліку та визначення облікової політики» [3, с. 919].

Основним нормативно-правовим документом, який регулює процес ведення обліку на підприємствах України є Закон № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Зокрема, у ньому виділено як один із принципів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності принцип нарахування, відповідно до якого «доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів» [4]. Також у Законі № 996-XIV наводиться визначення поняття витрати: «витрати - зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)» [4].

В НП(С)БО 16 «Витрати» визначено методологічні засади формування в обліку та фінансовій звітності інформації про витрати підприємства, зокрема розкрито:

- особливості визнання витрат;
- склад витрат;
- особливості подачі інформації про витрати у примітках до фінансової звітності [5].

Також особливості розкриття інформації про складові витрат підприємств регламентуються:

- НП(С)БО 7 «Основні засоби» (нарахування амортизації);
- НП(С)БО 9 «Запаси» (витрачання матеріалів);
- НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» (витрати щодо оплати праці);
- НП(С)БО 30 «Біологічні активи» (формування в обліку та звітності інформації про біологічні активи, про отримані у процесі їх перетворень додаткові біологічні активи, с/г продукцію під час збирання врожаю);
- НП(С)БО 31 «Фінансові витрати» (облік фінансових витрат);
- НП(С)БО 33 «Витрати на розвідку запасів корисних копалин» (облік витрат на розвідку запасів корисних копалин) [6].

Що стосується міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), які включають міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) та тлумачення (КТМФЗ, ПКТ), то у них інформація про витрати розкривається у наступних стандартах, що регулюють особливості включення витрат до складу первісної вартості продукції, до необоротних активів (капіталізацію), порядок списання витрат у вигляді амортизації (декапіталізацію) чи вибуття тощо:

- МСБО 2 «Запаси» (оцінка витрачання матеріалів);
- МСБО 16 «Основні засоби» (нарахування амортизації);

- МСБО 19 «Виплати працівникам» (витрати щодо оплати праці);
- МСБО 23 «Витрати на позики» (облік витрат за позиками) [7].

Відповідно до МСБО 1 «Подання фінансової звітності», підприємствам рекомендовано подавати аналіз витрат, визнаних у прибутку (збитку), з використанням класифікації, що базується на характері витрат (виплати працівникам, придбання матеріалів і т. ін.), або на їхній функції у суб'єкта господарювання (витрати на збут і т. ін.). Такий поділ витрат залежить від того, який з підходів забезпечує суб'єкту господарювання обґрунтовану і більш доречну інформацію [7].

Отже, виникає потреба в подальшому узгодженні положень національних стандартів щодо обліку витрат з міжнародними, а також у розробці галузевих рекомендацій з обліку витрат та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) на основі урахування узгодженості положень чинних стандартів та інших норм законодавства.

Список використаних джерел

1. Лисенко А.М. Система нормативно-правового регулювання обліку та аудиту загальновиробничих витрат підприємства. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*, 2015. Вип. 27. С. 234-245. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/b731549f-3941-4a38-9d21-a7f9831ca293/content>
2. Цуканов О.Ю., Гончар В.А. Нормативно-правове регулювання обліку та аудиту виробничих витрат. Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України: матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 16-20 трав. 2016 р. С. 99-102. URL: <https://economics.net.ua/files/science/oblik/2016/99.pdf>
3. Засадний Б.А. Вдосконалення системи нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку в Україні. *Економіка і суспільство*, 2016. Вип. 7. С. 914-920. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/153.pdf
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. (редакція від 03.09.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999 р. (редакція від 03.11.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>
6. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в підприємницькій сфері: офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1>
7. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ) (редакція від 12.03.2013 р.): офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text